

TKO SMO MI

Mi smo žene i muškarci, i intelektualci, aktivisti, umjetnici i istraživači iz različitih društvenih i kulturnih zaleđa i nacija na Sredozemlju, koji smatraju da je Mediteran naša zajednička sudbina. Od rujna 2014. Okupljamo se kroz SABIRMAYDAN, proces zamišljen kroz niz događaja – forum na posljednja tri izdanja SABIRFEST, te Svjetski socijalni forum 2015. – s usredotočenosti na načelo transnacionalnog građanstva na Mediteranu. SABIRMAYDAN cilja promicati mrežu građanskog društva koju čine predane organizacije i pojedinci, čija je vizija integrirani Mediteran kroz građanske inicijative. Odlučili smo se uključiti u stvaranje konstitutivne izjave kojom opisujemo kakav Mediteran želimo vidjeti u skoroj budućnosti, Manifest za mediteranskog građanstvo.

PREMA MANIFESTU

Manifest, kakav namjeravamo napraviti, jest povelja koja izražava načela i vrijednosti koje definiraju novi koncept građanstva i pripadanja regiji. On bi također trebao biti matrica za nadahnuće djelovanja koja ciljaju stvaranju dijaloga i rasprava u sredozemnom bazenu, kako bi se stvorio prostor s integracijom, socijalnom pravdom, zaštitom okoliša, participativnom demokracijom, društvom i gospodarskom solidarnošću, mirom i međusobnim razumijevanjem kao glavnim temama.

Ovaj Manifest će se nadopuniti kroz široki savjetodavni proces građana u regiji. Stoga ga ovdje predstavljamo kao „predmanifest“, lako dostupan i kratak tekst koji se usredotočuje na glavna načela koja želimo braniti i razvijati kroz proces konzultacija.

Predmanifest će se raspraviti unutar zajednice SABIRMAYDAN te će potom biti predstavljen javnosti na SABIRFEST 2017. Nakon događaja, regionalne javne konzultacije će započeti sa ciljem proizvodnje elaborativnijeg političkog i zagovaračkog dokumenta, kojemu bi ime bilo „Manifest o mediteranskom građanstvu“.

Izdavački odbor se sastoji od: Fatima al-Idrissi, Said Bakkaly, Debora del Pistoia, Mohamed Lehtas, Lidia lo Schiavo, Gianluca Solera, Igor Štiks, Nagway al-Ashwal, Kais Zriba.

GDJE SMO

U posljednjem desetljeću, sredozemne nacije i područja bili su u srži nekoliko društvenih borbi. Ipak, zahtjevi onih koji su masovno prosvjedovali protiv starih režima regije, kao i protiv nepravdnih socioekonomskih sustava i mjera štednje, često su izdani, a nedostatak mogućnosti i vizija na obje obale proširilo je rascjep između institucija i mladih, onih koji su izgubili povjerenje u svoje političke sustave i koji osjećaju oduzimanje vlastite budućnosti.

Kriza je također izrazila stigmatizaciju migranata, čiji tokovi su povećani uslijed građanskih ratova u Libiji i Siriji, te zbog sve goreg stanja u mnogih afričkim državama. S druge strane, mnoge političke i društvene skupine i pojedinci se ponovno definiraju na osnovi identiteta, nadahnuti nacionalizmom, autoritarnošću, religijom i kulturnom homogenošću, ili traže svoje osobne i društvene iskupe kroz oružanu borbu. Ovo stanje je izazov suradnji, konceptu samog građanstva, te ideji kulturnog i zemljopisnog pripadanja regiji.

Kao žene i muškarci Sredozemlja, vezani za ljudska prava i socijalnu pravdu, zabrinuti zbog kulturnog i okolišnog naslijeđa regiji i predani zajedničkoj sredozemnoj budućnosti:

A. Naučili smo iz dobrih i loših lekcija ustanaka i društvenih prosvjeda – koji su započeti protiv politika štednje, komodifikacije javnih resursa i opadanja socijalnih prava u mnogim europskim zemljama, utjecali na većinu južne mediteranske obale, te su se naposljetku proširili diljem regije – i gledali smo sa zanimanjem na nova politička okupljanja, čije su platforme temeljene na pokretima protiv politika štednje 2008. i zahtjevima revolucionarnih pokreta 2011;

B. Nadahnuti smo Manifestom iz Ventotena 1941., kojega je napisala skupina protufašističkih militanata i intelektualaca a čiji je cilj bila slobodna i ujedinjena Europa; Manifest iz Ventotena je pružao izvor nadahnuća za europske narode u borbi protiv fašizma i nacizma te oblikovanja europskog projekta integracije;

C. Gledamo i prema Povelji iz Port Alegrea, osnivačkog teksta Svjetskog socijalnog foruma, koja je potaknula polet jakih društvenih pokreta i građanskog društva u regiji, te tvori platformu protuglobalizacijskog pokreta, borbe protiv ekonomskog iskorištavanja i kolonijalizma.

U ŠTO VJERUJEMO

S ovim dokumentom, želimo pokrenuti građansku raspravu o budućnosti Sredozemlja, sa slijedećim polaznim postavkama:

1. **SJECIŠTE ČOVJEČANSTVA** Sredozemlje je rodilo jezike, religije, filozofske sustave i znanstvene discipline koje su njegovale civilizacije u regiji tijekom povijesti. Predstavljalo je privilegirano područje gdje su kulture naroda Bliskog istoka, Sjeverne Afrike i Južne Europe ulazile u doticaj, miješale se i spajale. Doista je kolijevka prvih urbanih društava Istoka, grčke i rimske, judeokršćanske i muslimanske civilizacije, prosvjetiteljskog razdoblja renesanse, te gdje su rađani kozmopolitski gradovi kao Aleksandrija, Tangier, Konstantinopol/Istanbul, Solun i Dubrovnik. Mediteran je sjecište, gdje se tisućljećima sve spajalo, obogaćujući ga: ljudi, životinje, dobra, brodovi, ideje, religije, načini života, čak i biljke. Našao je svoju osobitost u ravnoteži, u proizvodnji ljepote kombinacijom različitih oblika življenja, socijalizacije i stvaranja, te izbjegavanjem katastrofa oko njega. Svaki narativ temeljen na načelima nepomirljivosti i inkompatibilnosti među narodima i kulturama može se lako izazvati kada se u školi uči povijest Sredozemlja kao sjecišta, kada ga istražuje kulturna scena, a institucije brane.

2. **PROSTOR RAZMJENE** Mediteran je također odlično sučelje gospodarskih i financijskih razmjena među narodima afričkog, europskog i azijskog kontinenta. U ovom su prostoru carstva, kraljevstva i republike izgradili izvanrednu dinamičnu transnacionalnu trgovačku mrežu, čime su pridonijeli strujanju dobara i ideja. Ove razmjene dozvolile su prijenos materijalnog i nematerijalnog blaga među raznim sredozemnim obalama, te su iznimno doprinijele gospodarskom, društvenom i kulturnom razvoju ne samo priobalnih područja i njegovih kontinentalnih susjeda, već cjelokupnom čovječanstvu. Ovaj okvir, čak i u vremenima rata, vodili su neizmjernim naprecima u astronomiji, medicini i matematici; vodio je prevođenju i međusobnom obogaćivanju jezika; i konačno je omogućio nova otkrića u poljoprivrednoj djelatnosti i prehrani, tekstilu i iskorištavanju vrijednih metala. Ovo je Mediteran koji želimo danas imati u glavi, jer zasigurno nije iscrpio svoje mogućnosti razmjene. Gradovi su naročito križanja ovih tokova razmjene, višekulturnog i višejezičnog konteksta gdje sloboda izražavanja i kreativnosti – kada im se daje prilika – mogu izvući naša razmišljanja iz ograničavajućih granica stvorenih neupitnim dogmama i spekulativnim interesom.

Vraćanje naših gradova i obrana njihove funkcije kao sjecišta razmjene je od presudnog značaja. Sredozemni gradovi u stvari pružaju jedinstvenu priliku za mediteransko građanstvo koje tražimo. S jedne strane, mogu omogućiti uključenje i suradnju na temelju mjesta stanovanja (a ne na temelju podrijetla, religijskog ili etničkog identiteta ili državljanstva). S druge strane, mogu oblikovati udruženja među sobom i pokazali drugačiji model građanstva – temeljenog na izravnoj kulturnoj, društvenoj i političkoj participaciji, urbanoj demokraciji, te trans-urbanoj solidarnosti – pružajući mogućnost za političko redefiniranje i obogaćivanje demokracije, učešća i identiteta. U vremenima gospodarske krize i kulturnih sukoba, trgovina i razmjena znanja i dobara, urbano partnerstvo kao i umjetničko stvaranje te znanstveno istraživanje, potrebni su više nego ikad u promicanju kulture mira, dostojanstvenog življenja, međusobnog poštivanja i društvene pravde.

3. MOBILNOST KAO KONSTITUTIVNA OSOBINA Kroz povijest, sredozemna je regija predstavljala jednu od najintenzivnijih migracijskih područja svijeta. Ljudska mobilnost je konstitutivna sastavnica mediteranskih civilizacija. Nedavna kombinacija politike zatvaranja granica s nedostatkom pravih alternativa migracijama je, međutim, znatno ugrozila ljudsku mobilnost u regiji. Zakonske i materijalne prepreke nastale među obalama nisu samo razbile osnovno pravo kretanja; također su potaknule cvjetanje nelegalne i nehumane ekonomije prelaska granice koja se razvila u posljednjih dvadeset godina, te postala izvorom modernih oblika ropstva i iskorištavanja. Zemlje poput Maroka, Libije i Turske, smještene na južnom i istočnom sredozemnom krilu, postale su tranzitne točke, a EU je njima pripisala funkciju kontrole. Imigranti se ondje smatraju kriminalcima ili konkurentima. S druge strane, sirijske izbjeglice su se pretvorile u najranjiviju skupinu na Sredozemlju. No, ljudska mobilnost mora uvijek biti osnovno ljudsko pravo koje ne može umanjiti niti jedna vlast. Trenutačna ograničenja na ljudsko kretanje posljedica su velikog razvojnog rascjepa između sjeverne i južne obale na svim razinama, uključujući gospodarski napredak, mogućnosti za mlade, zaštitu ljudskih prava i demokraciju. Vjerujemo da europske zemlje moraju zaustaviti eksternalizaciju granične kontrole južnom Mediteranu ili subsaharskim zemljama; i da se lokalne razvojne politike moraju rastegnuti daleko onkraj južnih priobalnih područja, te doseći one regije i zemlje odakle emigracija potječe. Zaštita ljudske mobilnosti također znači obnovu mira i pravde u susjednim područjima sukoba odakle ljudi bježe.

4. PREVLADAVANJE NEJEDNAKOSTI I POTPORA PRERASPODJELI Nejednakosti u sredozemnom području prijete društvenom razvoju osiromašivanjem srednje klase i usporavanjem ritma smanjivanja siromaštva. Vode asimetričnom pristupu zdravstvu i obrazovanju i time međugeneracijskom prijenosu nejednakih ekonomskih i društvenih mogućnosti, stvaranju zamki siromaštva i rasipanju ljudskog potencijala. Nejednakosti u pristupu pravima i razvoju pravi su izvor društvenih napetosti i političkim nemirima u regiji, a ne naši različiti kulturni ili nacionalni identiteti. Javni odgovor društvenoj nejednakosti u mnogim EU zemljama, balkanskim tranzicijskim ekonomijama, rastućim naprednim gospodarstvima poput Izraela i Turske, ili tzv. zemljama u razvoju Sjeverne Afrike, često su se oslanjali na neoliberalne preporuke prilagodbe ili ultrafleksibilne reforme rada, čime su sastavne dijelove društva vodili nesigurnosti i isključenju, posebice među mladima. Moramo se pokrenuti prema suradničkom gospodarskom i društvenom razvoju i regionalnim rješenjima koja podupiru značajnu redistribuciju, i u područjima gdje su sukobi opasno naštetili životnom standardu ljudi i u regijama opterećenim globaliziranim konkurencijom. Želimo sredozemna društva koja štite prava na odgovarajuće životne standarde i socijalnu sigurnost, gdje su osnovne javne usluge besplatne, težak rad nagrađen i gdje se nečija socioekonomska pozicija može poboljšati bez obzira na zaleđe.

5. PRAVO NA DEMOKRACIJU I SAMOODREĐENJE Demokracija nije samo djelovanje izbornih

sustava i višestranačje, ili ravnoteža između zakonodavne, izvršne i sudske vlasti. Demokracija je također građanski pristup osnovnim pravima; ona je pravo na samoodređenje. Vrlinom tog prava, ljudi slobodno odlučuju o svojem političkom statusu i slobodno traže svoj gospodarski, društveni i kulturni razvoj. Sve mediteranske nacije imaju pravo na demokratsko prosvjeđivanje, emancipaciju od autoritarnosti i nacionalno samoodređenje (ali ne na štetu drugih skupina); njihovi građani imaju pravo u potpunosti biti uključeni u kovanje svoje sudbine, bez vanjskog miješanja. Imaju pravo na sudjelovanje u donošenju odluka, koristeći sva raspoloživa sredstva: od formalnog procesa glasanja do javnih okupljanja; od institucionalnih vijeća do slobodnog kulturnog izražavanja; od lokalne demokracije do demokratski upravljanih usluga i tvrtki; od novih tehnologija, kao što je internet, do radija u zajednici. Ovi posljednji bili su učinkoviti instrumenti za promicanje demokracije osnovne razine (grassroot), osobito u tranzicijskim društvima, pružanjem alternativnog izvora informacija naspram službenih kanala, i odražavaju etničku i jezičnu raznolikost, Svjesno i odgovorno društvo, koje je otvoreno svijetu i kritički aktivno, je jedini bedem na Sredozemlju protiv represivnih vlada, korumpiranih institucija i zavisnih medija, koji siju zrno razdora zauzimanjem strana, pojačavanjem predrasuda i zamućivanja činjenica.

6. ODBIJANJE SVIH OBLIKA EKSTREMIZMA I POTRAGA ZA MORALOM Mediteran je postao sinonim za vjerski fanatizam, a religija – promatrana kao važna u svim vidovima kulture i društva – se opisuje kao oruđe za mobiliziranje vjernika i prihvaćanja nasilja. Vjernici koji su dubinski povezani s temeljnim dogmama svoje vjere ili su striktni u svojim praksama, ne moraju nužno biti nasilni niti nužno opravdavaju nasilje u ime Boga. Možemo imati fundamentalizam bez nasilnog ekstremizma. Dakako, moramo osuditi terorizam vođen religijom, čije su prve žrtve razumijevanje među ljudima i dijalog među kulturama. Međutim, to nije dovoljno. Moramo se boriti protiv oblika fundamentalizma koji vode ekstremizmu i koji, primjerice, hrane propagandu oružane borbe islamske matrice ili, unutar židovskih ili kršćanskih zajednica, opravdavaju diskriminaciju i represiju protiv Drugih na temelju religijskog identiteta. Fundamentalizam neograničenog širenja i proizvodnje, temeljno na ekonomskoj logici, također je opasan. Isto se odnosi na nacionalizam temeljen na mržnji koji opravdava nasilje i ograničenje sloboda u ime Države ili Nacije. Samo otkrivanje represije zakrabiljene u hladnoću tržišnog natjecanja, u zlom vođenoj religiji posjedovanja i konzumacije, ili u mitovima nacionalnog identiteta, može vratiti dijalog na razinu jednakosti, i time spriječiti kulture na biranje između svog digniteta i demoniziranja Drugoga. Istovremeno, moral ukorijenjen u židovskim, kršćanskim i muslimanskim učenjima, nadahnut zajedničkim praocem Abrahamom, koji pruža čovječnost, gostoljubivost, solidarnost i mudrost narodima, treba se prihvatiti i dijeliti među vjernicima drugih vjera i među onima bez vjere, i braniti ga od ostracizma, manipulacije i relativizma.

7. PERSPEKTIVA LJUDSKIH PRAVA KROZ ŽENSKE OČI Kršenje ljudskih prava u sredozemnom području nedavno se pojavilo u nekoliko oblika i znakovito je za sužavanje prostora građanskog društva. Ovaj zabrinjavajući trend je vidljiv kako u sjevernoafričkim tako i u zemljama Bliskog istoka nakon 2011. i oporavka proturevolucionarnih sila, kao i u tzv. europskim konsolidiranim demokracijama nakon vremena prosvjeda protiv politike štednje. Protuterorističke politike su jedan od glavnih izvora napadanja i zatvaranja prostora aktivizma, slobodnog govora, privatnosti i mirnog prosvjeda, te predstavlja nastavak okrutnog rušenja civilnog društva i izvan granica regije. U korijenu ovih događaja u regiji leži patrijarhalni sustav koji deprivira žene i krhke skupine njihovih ljudskih prava i časti. Spolna diskriminacija najstariji je oblik nejednakosti, kojega ni suvremene demokracije nisu uspjele nadići. Moramo zamisliti Sredozemlje gdje se poštuju osnovna prava ljudi, kroz poslijekolonijalni i spolno obazrivi vid ljudskih prava, bez obzira na pravni položaj ljudi, i gdje su građani osposobljeni za otpor smanjivanju građanskog prostora. Postojanje neovisnih transme-

diteranskih aktivističkih pokreta jedan je od kamena međaša za izražavanje zajedničkih interesa i sudjelovanje stanovništva u javnoj raspravi i donošenju odluka. Nadalje, moramo osloboditi Sredozemlje od strukturalnog nasilja protiv žena i krhkih skupina, uključujući seksualne manjine, i činjenično i u narativu, kako bi se spolna raznolikost prihvatila, ženski pluralni identiteti i uloge cijenile i izvan stereotipa zapadnog feminizma, te rušile fizičke i psihičke granice među mediteranskim ženama. Obrazovanje, ključno oruđe za istraživanje povijesti mediteranskih nacija i promicanje razumijevanja zajedničke sudbine je od najveće važnosti za prihvaćanje ženske središnje uloge u društvu kao „skrbnika“ temeljnih prava i procesa učenja.

8. MEDITERANSKA EKO-REGIJA PRIPADA NAŠOJ ZAJEDNIČKOJ BUDUĆNOSTI Mediteran je jedinstvena eko-regija, čije klimatske i ekološke kvalitete mogu biti nađene samo na dva posto površine Zemlje. Njegova umjerena klima, koja je štitila od afričke klime i atlantske hladnoće tisućljećima, te proizvela nevjerojatnu bioraznolikost, uključujući 20 posto povrća Zemlje i životinjskih vrsta i 52 posto endemičnih biljaka, danas je u velikoj opasnosti. Isto se može reći za morsko dno: s manje od jedan posto svjetske morske površine, Mediteran ima 15 posto morske bioraznolikosti. Globalno zatopljivanje, za koje se očekuje da će iznimno pogoditi regiju, neodrživo ribarenje, šumski požari i urbanizacije radikalno osiromašuju ljepotu naše divljine i ruralnu mirnoću te bogatstvo našeg biološkog nasljeđa. More, središte sredozemnog biološkog i ljudskog života, nevjerojatan ekonomski resurs, cilj i sredstvo za održavanje same mediteranske kulture, postaje tekuće smetlište ljudskih tijela, male plastike i brodova. Očuvanje mediteranske eko-regije nije samo pitanje sprječavanja nestanka vrsti, niti samo o obrani našeg zdravlja i raznolike prehrane, niti jednostavno sprječavanje uništenja krajolika kojega su stvorili Ljudska Bića i Priroda tijekom stoljeća. Radi se također o borbi protiv uznapredovanog procesa komodifikacije dobara koja pripadaju cjelokupnom čovječanstvu, planeti i budućim generacijama: voda, tlo, sjeme i vrste, te zrak. Ne može postojati kulturna raznolikost bez biološke raznolikosti, a niti jedno od toga nije moguće ako postanemo robovi profita. Klimatske promjene, s jedne strane, te hiperurbanizacija, prekomjerno ribarenje i požari s druge, su dvije strane iste medalje. Želimo radikalno promijeniti naše uzorke razvoja i vrijednosti, uložiti u zaštitu i obnovu sredozemne eko-regije, smanjivanje konzumacije energije i sirovih materijala, promicati krug regionalne hrane te nadići kulturu konzumerizma.

9. STRUKTURALNI REGIONALNI RAZVOJ I SOCIOEKONOMSKA KOHEZIJA Sredozemne zemlje s trenutačno vezane multilateralim i bilateralim ugovorima o suradnji. Nekoliko oblika partnerstava ostvareno je među zemljama na svim sredozemnim obalama u okviru Europske politike susjedstva, uključujući ugovore o slobodnoj trgovini i bilateralnoj decentraliziranoj suradnji. Međutim, ove inicijative daleko su od poštenja te su često obilježene iskorištavanjem i dominacijom. Osobito stoga što najdiskriminiraniji, najsiromašniji i najviše marginalizirani građani južnih zemalja ne dobivaju izravno ili dostatno od projekata razrađenih u okviru ovih partnerstava. Europske ulagačke sheme više su motivirane sigurnosnim ciljevima nego vizijom gospodarskog, društvenog i kulturnog razvoja cijelog Mediterana. Trenutačna zabrinutost sjevernih zemalja je prije svega zaustaviti rastući fenomen migracija, a ne baviti se njezinim uzrocima: oružanim sukobima u nekoliko bliskoistočnih zemalja, teškim učincima klimatskih promjena na zemlje Sahela, ozbiljna kršenja ljudskih prava koje čine nedemokratski režimi, ili jednostavno siromaštvo i glad koji prijete mnogim južnim stanovnicima. Kako bi se došlo do rješavanja kriza koje potresaju Mediteran, moramo promisliti strategije i partnerstva među zemljama. U potrebi smo za financiranjem strukturnog regionalnog razvoja, ciljeva socijalne i ekonomske jednakosti, gdje su ekonomska ulaganja napravljena za povećanje socijalne pravde, jednakog pristupa uslugama i mogućnostima, te autonomnu poduzetničku kulturu. Poštena trgovina, socijalna i solidarna ekonomija, lokalna kvalitetna proizvodnja i samoodrživost zajednice moraju se potaknuti kako bi se povećali lokalni društveni i go-

spodarski potencijali, te osigurala gospodarska, socijalna i kulturna prava za sve. Dva sektora su osobito u središtu pozornosti: održiva i kvalitetna poljoprivreda, koja uči od tradicionalnih praksi i očuvanja ruralne bioraznolikosti, a koja može pružiti zdravu i dostatnu hranu za sve u regiji, stvoriti nove mogućnosti perifernim seoskim zajednicama i odagnati utjecaj klimatskih promjena; i energetska tranzicija od fosilnih k obnovljivim izvorima što može imati pozitivan učinak na socijalna i ekonomska prava ranjivim i osiromašenim ljudima, otvoriti vrata ulaganjima u rad i prenositi jednu ku tehnologiju između sjevernog i južnog Mediterana.

10. PROPITIVANJE EUROPSKE DVOSTRUKE POLITIKE Europa je pokazala svoju besramnu sposobnost prilagođavanja govora i djelovanja prema susjednim nacijama na način koji najbolje odgovaranje njezinim interesima. Institucije EU nisu uvijek prve koje se mogu okriviti, jer su često nacionalne vlade te koje, poput Penelope, noću raskinu vlakna koje su danju ispleli. I dok Europa propovijeda demokraciju i nacionalno samoodređenje, ona je ostavila sirijski narod podčinjen svom diktatoru i stranim utjecajima. Hvalila je arapsku mladež koja je ustala protiv despotizma, ali je potpisala lukrativne trgovačke i iskorištavalačke ugovore s režimima koji su ju izdali. Tvrdi da brani socijalnu koheziju i solidarnost sa siromašnim nacijama, ali odbija ljude na svojim granicama koji bježe od siromaštva i represije. Propituje blagodati neoliberalnih savjeta uvodeći politike štednje u svojim državama, ali podupire uvođenje mjera strukturalne prilagodbe koja pogađa najranjivije ljude u susjednim zemljama. Dvostruke politike ubijaju povjerenje građana u stvaranje zajedničkog prostora suradnje temeljenog na međusobnim interesima, ljudskoj bliskosti i demokratskoj odgovornosti. Branimo načelo da sve nacije i građani imaju pravo na prava. Prava ne mogu biti privilegij nekih nacija na račun susjednih. Današnji razasut zemljovid građanskih režima na Mediteranu, s višestrukim statusima i odanostima te pravima, obvezama i odgovornostima, može se prevladati osnivanjem transnacionalnog građanskog okvira, nadahnutog mediteranskim duhom raznolikosti, razmjene i gostoljubivosti, gdje ni eurocentrizam niti autoritarizam ne mogu stvoriti individualnu ili društvenu diskriminaciju temeljenu na nacionalnosti, religiji, spolu ili društvenoj klasi.

11. ZAJEDNIČKI IDENTITET I TRANSMEDITERANSKA VIZIJA GRAĐANSTVA Mediteransko područje naš je izvor „kolektivnog identiteta“ kao posljedica raznolikih povijesnih razmjena, kulturnih kontaminacija, zajedničkih životnih stilova i mijenjajućih regionalnih dominacija. No, nismo s time zadovoljni. Naša socijalna prava i zahtjevi nisu ispunjeni u ovom problematičnom svijetu, a mediteranski narodi nailaze na značajno različit pristup građanskim, političkim, ekonomskim i kulturnim pravima. Želimo nadići definiciju građanstva kao ono koje ekskluzivno daju nacionalne države. Tražimo aktivno i nekonvencionalno građanstvo koje se dijeli u mediteranskom transnacionalnom prostoru, temeljeno na plemenitim ljudskim vrijednostima naslijeđenim od zapadne i istočne tradicije, sa ciljem stvaranja društva gdje su valjana pravila o socijalnoj pravdi, ljudskoj mobilnosti, klimatskoj pravdi, ekonomiji solidarnosti i participativnoj demokraciji. Smisao građanstva sa ciljem stvaranja zajedničkog prostora koji se zamišlja, organizira, prakticira i živi kao jedan. Naš zajednički identitet manje je plemenski, manje ekskluzivan, manje zatvorenik selektivnih mitova, već otvoren drugima i stvarnostima naših susjeda diljem mediteranskog bazena. To je „činjenični identitet“, identitet zajedničkog djelovanja, rada i življenja, kako bi se redefinirao koncept građanstva u našim nacionalnim pravnim sustavima obaveza i prava.

12. KONSTITUTIVNI PROCES ZA MEDITERANSKO PARTNERSTVO Naša zajednička sudbina nije samo surađivati i razmjenjivati, već i graditi integrirani prostor gdje se sukobi rješavaju dijalogom i gdje se mogućnosti stvaraju zajednički. Euro-Med partnerstvo je ugušeno nacionalnim egoizmom, autoritarnom vlašću i prestankom europskog uključenja u regiji. Ovo Partnerstvo se mora ponovno stvoriti na novim temeljima: prvo cjelokupnog Mediterana, a stoga ne eurocen-

tričnog, temeljeno na istoj kulturi prava, demokratske obnove i pravde mnogih arapskih nacija i susjednih zemalja koje su se borile, osobite nakon 2011. Potreban nam je dugosežan konstitutivni proces. Samo građani, međutim, mogu nadahnuti i pokretati ovaj proces u trenutačnom kontekstu, gdje nacionalne moći sve više brane vlastite interese. Povijesno, mediteranski građani utjelovljuju mnogobrojne identitete, a posljednjih godina nova generacija građana osjeća istinski i intrinzično kako raste pripadnost regiji na svim obalama. Poticanje bottom-up konstitutivnog procesa će isprva biti volonterska i neobvezujuća vježba. Neće propitivati europsku integraciju, čijem se povijesnom značaju divimo, a čiju trenutačnu strukturu kritički procjenjujemo i vjerujemo u potrebe reforme. Takav bottom-up konstitutivni proces će učiti od uspjeha i neuspjeha Europske Unije, ojačati južne europske nacije i dati novu perspektivu sjevernoafričkim i bliskoistočnim državama kao dijelu zajedničkog mediteranskog prostora.

Federalizam i zajedništvo pred nama

Kako možemo zamisliti Mediteran kao zajednički politički prostor? Kako možemo shvatiti Mediteran kao obnovljeno partnerstvo „zajednice“ unatoč proliferaciji nejednakosti i sukoba, te rana kolonijalizma i neokolonijalizma. Predlažemo dva smjera analize i djelovanja.

Prvo, moramo djelovati prema obnovljenom načelu federalizma kao društvenom i političkom načinu organiziranja odnosa među različitim nacijama. Naša ambicija je tražiti mediteranski demokratski model oblikovan međusobno blagotvornim, udruženim i pluralističkim tradicijama federalizma, nasuprot diskriminatornim, nasilnim, posesivnim, dominantnim i rasističkim izrazima Države i Kapitalizma. Federalizam ne pripada samo zapadnoj političkoj misli: arapski učenjaci su dugo osmišljavali modele političke organizacije nalik federalizmu.

Drugo, smisao federalizma – a to je dijeljenje i oblikovanje zajedničke sudbine zajedno sa solidarnošću i demokratskom legitimnošću – vezan je uz duh „zajedništva“. Zamišljanje mediteranskog prostora kao zajedničkog entiteta, i zajedničko djelovanje kao posljedica stvara transnacionalno međudjelovanje između pripadnika nacija smještenih na njegovim obalama. Stoga predlažemo smjestiti „građanstvo“ na drugačiji regulativni kriterij: ne *ius sanguinis*, ne samo *ius soli*, već nešto poput *ius commune* koji stvara kamen međaš novog oblika građanstva, gdje su svi građani regije pozvani na zaštitu i dijeljenje Mediterana kao „općeg dobra“, te su predano oživljavanju njegovog kozmopolitizma.

Mediteran kao „opće dobro“ može samo proizaći iz stvaranja zajedničkog prostora kroz zajedničko djelovanje. Ova emancipatorska logika može se proširiti na druga „Mediteranska“ (u međuzemlju) područja svijeta, gdje narodi i države dijele zemljopis, povijest i kulturne korijene. Naš pristup nije i ne može biti ekskluzivan, niti može biti orijentalistički hir. Istina je da kombiniranje riječi „Mediteran“ i „građanstvo“ može izgledati kao proturječje samo po sebi. Mnogi uočavaju da je ova regija razdvojena granicama, institucionalnim datostima i kulturnim narativima i ne može imati jedinstveno pravilo građanstva. Ipak, upravo ovo proturječje želimo preuzeti, istražiti i dekonstruirati. Možemo ga ostvariti jedino ako naše poglede okrenemo naglavačke; ukoliko to ne učinimo, biti ćemo utišani sve većim ehom dominacije, rata i mržnje. Građanstvo koje mi želimo, može se ostvariti samo kroz dinamiku „građanstva u stvaranju“, pobunjeničkoga građanstva, iako je ono čvrsto usidreno u mnoge vrijednosti i djelovanja, znanje i baštinu koju dijele narodi regije, a koja je homogena u svojoj složenoj i intrinzično pluralističkoj prirodi.

Za slobodan i ujedinjen Mediteran

Mediteran je naš Sedmi kontinent, onaj koji je rodio naše kulture, civilizacije, krajolike i obitelji. Mediteran je također metafora i prostor naših snova, sna nagrađivanja Prošlosti obnovljenom zajedničkom Budućnošću, integrirano područje gdje se tri kontinenta susreću i prožimlju, gdje mi, građani regije, možemo odgovoriti na društvene, gospodarske i okolišne izazove u duhu političke suradnje i kulturnog obogaćivanja. Naš projekt je ujedinjeni Mediteran, jedini razumni projekt koji pruža alternativu militarizaciji, „sukobu civilizacija“, socijalnoj nepravdi i ekološkog nereda.

Prije sedamdeset i pet godina, dok je još uvijek bjesnio Drugi svjetski rat, skupina protufašističkih intelektualaca i militanata, zatočeni na otoku Ventotene, napisali su Manifest za „Slobodnu i ujedinjenu Europu“. Manifest je pokrenuo viziju za europsku integraciju upravo u trenutku kada se nitko nije htio kladiti na nju. Danas, mi de facto živimo novi globalni at, koju sučeljava kulture i religijske identitete; frustrira narodnu borbu za slobodu i pravdu u ime stabilnosti, rasta i nacionalnih interesa; gura obitelji u bijeg od očaja; i sučeljava Ljudska bića i Prirodu u opreci. Najtoplija bojišnica ovog umjetnog rata prolazi kroz Mediteran. Stoga smo napisali ovaj dokument, koji želi predstaviti poziv na „Slobodan i Ujedinjen Mediteran“, upravo u trenutku kada ga nitko ne očekuje.

Želimo stvoriti zajedničku sudbinu, počevši od naših vlastitih želja, snova i duša. Stoga će se ovaj predmanifest dijeliti i raspravljati među narodima koji žive u regiji, uključujući što više građana koji brinu o sudbini Mediterana, na participatoran način, i nadahnuti će zajedničke projekte i političke kampanje. Ovaj proces konzultacija trajati će cijelih godinu dana. Naša je namjera da Manifest, koji će proizaći iz ovog procesa, tvori snagu za promicanje novih inicijativa i vizija Slobodnog i Ujedinjenog Mediterana. Mediteran kao Zajednička kuća došla je kao inicijativa građana ove regije i širi se u naše vlade i ustanove. Mora nas pokrenuti ambicija stvaranja novog prostora za političku, društvenu i gospodarsku integraciju, gradnju na kulturnim raznolikostima koji opisuju njegove narode. U tom smislu, neovisno civilno društvo snosi posebnu odgovornost pripreme budućnosti, oživljavanja duga nedavnih društvenih pokreta za slobodu i dignitet diljem Mediterana, te za okupljanje religijskih i sekularnih krila u odgovoru na socioekonomske, političke i kulturne poteškoće iz regionalne perspektive, onkraj nacionalnih granica i režimske propagande.

Ovo je najbolja društvena ostavština koju mediteranska regija danas zaslužuje. Došlo je vrijeme da Mediteran još jednom zakorači na svjetsku pozornicu kao luč prosvjetiteljstva, humanizma, gostoljubivosti i napretka.

Messina, Catania i Reggio Calabria, listopad 2017

(prijevod Vedran Obućina)